

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK KÂĞIT PARALARINDAKİ COĞRAFİ UNSURLARA DAİR ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ*

STUDENT PERCEPTIONS CONCERNING GEOGRAPHICAL ELEMENTS ON TURKISH BANKNOTES OF REPUBLIC PERIOD

Öznur YAZICI**

Öz

Ülkelerin ulusal kimliğini yansıtan değerlerden biri olan kâğıt paralar üzerinde, coğrafi unsurlara ait çeşitli görsellere rastlanır. Araştırma; bu görsellerdeki coğrafi unsurların tanınması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kâğıt paraların katkısına ilişkin öğrenci görüşlerine dayanmaktadır. Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde "Türkiye'nin Doğal ve Kültürel Mirası" dersini alan 208 öğrenciye, Cumhuriyet Dönemi kâğıt paralarındaki coğrafi görsellere dair farkındalıklarını belirlemek üzere anket formu uygulanmış ve veriler, nitel veri analizi ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin görsellere dair farkındalığı düşük çıkmış ve kâğıt paralar üzerindeki resimlere dikkat etmedikleri görülmüştür. Buna karşılık öğrenciler; görsellerin daha dikkat çekici renklerde ya da kabartma halinde basılması, afişlerle tanıtılması, doğal ve kültürel mirasın korunması ve geleceğe aktarılmasında kâğıt paraların çok önemli bir görev üstlenebileceğini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Doğal Miras, Kültürel Miras, Kâğıt Para.

Abstract

There are various images which belong to the geographical elements on some banknotes which are one of the values that reflect national identification of the countries. This research is based on students perceptions regarding contribution of banknotes in order to be recognized geographical elements in these images, and transferred to the next generations. For that purpose, a survey form was performed to 208 students in order to put forward their awareness and opinions about physical and human geography images on Turkish banknotes of Republic period within the framework of fundamental knowledge that they were gained by the course of Turkey's Natural and Cultural Heritage in Karabuk University Faculty of Letters Department of Geography. Data that were gained from the research evaluated with the qualitative data analysis. After the evaluation, it is seen that students' awareness was low level related to the images, and it is seen that students did not pay attention for the images on banknotes. On the contrary, students pointed out that banknotes could have a very important role for protecting, and transferring to the future of natural and cultural heritage by natives and foreign tourists. Therefore; students suggest that banknotes should have more colorful printing or little bit relief, and introductory programs would be organized efficiently.

Keywords: Geography Education, Natural Heritage, Cultural Heritage, Banknote.

1. GİRİŞ

Paralar; günlük yaşantımızda çocuktan yaşlıya hemen her yaştaki insan tarafından kullanılmakta ve tedavülde kalıp geçerli olduğu sürece, ait olduğu topraklarda sıklıkla el değiştirmektedir. Para terimi; Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğünde "Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit" olarak tanımlanır. Ülkelerin kendine has kullandığı bu araçlar, ulusal kimliklerini yansıtmak açısından büyük önem taşır. Özellikle madeni paralardan daha geniş yüzeye sahip olan kâğıt paraların boyutu, üzerinde yer alan rakam, yazı, imzaların yanı sıra; seçilen görseller ülkeden ülkeye değişir.

Ülkelerin paralarındaki görsel unsurlarda kendi doğal ortamlarına, ekonomik ve sosyokültürel özelliklerine yer verilmektedir (Kızılcıoğlu, 2014: 1) Bu özellikler dışında; ülkenin tarihine bilimsel, sanatsal, siyasi, edebi veya felsefi açıdan katkılarda bulunmuş değerli kişilerin portrelerini de kâğıt paraların arka yüzü üzerinde görmek mümkündür. Bu yönüyle kâğıt paralar; doğal ve kültürel mirasın aktarımında etkili birer unsurdurlar.

Doğal ve kültürel (somut ve somut olmayan) mirasa sahip çıkılması ve geleceğe aktarılması için, öncelikle bu mirasın değerinin toplum tarafından anlaşılması gereklidir. UNESCO kültürel ve doğal miras için bir kapsam belirlemiştir. Tarih, sanat ya da bilimsel bakış açısından olağanüstü evrensel değerler içeren anıtlar, mimarî çalışmalar, anıtsal heykel ve resimler, bir arkeolojik yapının öğeleri, kitabeler, mağara

* 19-22 Mayıs 2016 tarihlerinde İspanya'nın Madrid kentinde yapılan "İnsan ve Toplum Bilimleri (IBAD)-1. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Konferansı"nda bildiri olarak sunulmuş ve özet olarak basılmıştır.

** Yrd. Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

konutları ve özellikleri, mimarîsi, homojenliği ya da peyzajdaki yeri nedeniyle değer taşıyan ayrı ya da bağlantılı yapılar, tarihsel, estetik, etnolojik ya da antropolojik bakış açısından seçkin evrensel değeri olan insan ya da doğa ve insan etkisi karışımıyla ortaya çıkan yapılar ve arkeolojik mekânlar “kültürel miras” olarak betimlenmiştir (UNESCO, 1972: 2). Estetik ya da bilimsel bakış açısından seçkin evrensel değer taşıyan fiziki ve biyolojik formasyon ve formasyon gruplarından oluşan doğal özellikler; bilimsel ve koruma bakış açısından seçkin evrensel değere sahip, doğal habitatları tehdit altındaki hayvan ve bitki türlerini teşkil eden kesin bir şekilde betimlenmiş olan jeolojik ve fizyografik formasyonlar; bilim, koruma ve doğal güzellik bakış açısından seçkin evrensel değere sahip doğal mekanlar ve kesin olarak betimlenmiş doğal alanlar ise “doğal miras” olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 1972: 2).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO’nun, miras konusunda evrensel bilinç oluşmasına dair büyük çabaları bulunmaktadır. 16 Kasım 1972 tarihinde UNESCO (1972) tarafından “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” imzaya açılmış ve sürekli güncellenen Dünya Kültürel ve Doğal Miras Listesi oluşturulmuştur (Yazıcı, 2014: 549). Bugün itibarıyla, Türkiye’den 15 kültürel ve doğal varlığımız bu listeye alınmıştır. Ayrıca 60 varlığımız, UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi’nde tescillenmeyi beklemektedir. Tescilli ya da tescilsiz miras varlıklarımızın ulusal, uluslararası ve küresel platformda tanıtılması ve korunmasında bilinçli bireylere gereksinim duyulmaktadır. Erkal (2010: 3), bu varlıkların korunmasında herkese görev düştüğünü ve bundan herkesin fayda göreceğini ifade etmektedir.

UNESCO’nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirası’nı Koruma Sözleşmesi’nin Eğitim Programları hakkındaki 27. Maddesi’ne göre sözleşmeye taraf ülkeler, özellikle eğitim ve bilgilendirme programları düzenleyerek halkı bilgilendirmekle yükümlü tutulmuşlardır (UNESCO, 1972). Özellikle genç nüfusun bilgilendirilmesinde, miras değerlerimizin tanıtılması ve koruma bilincinin oluşmasında, okullar temel yapı taşları durumundadır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde, genel amaçlardan 5. Madde’nin doğrudan kültürel mirasın korunmasına dair olduğu görülmüştür: “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve gelişmesi gerektiğini kabul eder” (MEB, 2006: 6).

“Kültür ve Miras”, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın dokuz öğrenme alanından biridir (MEB, 2006: 62). Programda “Kültür ve Miras” alanının, kazanım sayısı ve ders süresi dağılımı bakımından 4. sınıfta %14, 5. sınıfta %14, 6. sınıfta %23 ve 7. sınıfta ise %25 (MEB, 2005) olduğu görülmektedir. Buna göre; özellikle 6. ve 7. sınıflarda kültür ve miras konuları daha yüksek bir paya sahiptir.

Coğrafya Dersi Öğretim Programı’ndaki “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” öğrenme alanında, ‘ülkeler arası etkileşimde turizm faaliyetlerinin rolünü sorgular’ kazanımı için; Dünyanın Yedi Harikası, dünyanın doğal ve kültürel ortak mirası ve millî parkların da verilmesi gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2010: 38). Programın “Çevre ve Toplum” öğrenme alanında, ‘ortak doğal mirasın ekosistemdeki öneminden yola çıkarak doğal miraslara yönelik tehditleri sorgular’ kazanımı yer almaktadır. Bu kapsamda etkinlik olarak da, Doğal Mirası Koruma Gazetesi çıkarma ya da yakın çevredeki doğal miras alanlarına gezi düzenleme etkinlikleri önerilmektedir (MEB, 2010: 60).

Yapılan yazın taramasında, kâğıt paralardaki görseller üzerine çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan biri Türk kâğıt paraları ile ilgilidir. Peşken (2004), “Türk Lirası Banknotlarının Görselliği Üzerine” adlı çalışmasında, Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin 1927 yılında çıkardığı ilk banknottan, 2001 yılında çıkardığı banknotlara kadar kullandığı görsel malzemeleri ve tasarımları; tür, renk, içerik açısından karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Araştırmacı, kullanılan görsel malzemelerin seçimiyle, politik ve ideolojik paralelliğin olup olmadığını tartışmıştır. Kızılçaoğlu (2014) ise; Afrika Kıtası’ndaki 54 bağımsız ülkenin son 30 yılda kullandığı kâğıt paraları incelemiş ve çoğunun üzerinde, ülkelerin coğrafi özelliklerine ilişkin resim ve görüntülere yer verildiği tespit etmiştir. Araştırmacı, kâğıt paralardaki görsel unsurların incelenmesinin, Afrika ülkelerinin bazı coğrafi özelliklerinin keşfedilmesine katkı sağladığını belirtmektedir.

Araştırmanın asıl amacını teşkil eden; miras bilinci ve korunması konusunda rastlanan bilimsel çalışmaların hemen hepsi kültürel miras hakkındadır. Doğal miras bilinci, korunması ve eğitimi üzerine sadece iki çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan kültürel miras referansları arasında en güncel olanları şu şekilde örneklendirilebilir: Dönmez ve Yeşilbursa (2014); 6. sınıf öğrencilerinin somut mirasa yönelik tutumları üzerine Sosyal Bilgiler dersi kültürel miras eğitiminin etkilerini incelemiştir. Sonuçta, katılımcıların somut kültürel mirasa olumlu tutum gösterdikleri gözlenmiştir. Avcı ve Memişoğlu (2016), Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kültürel miras eğitimine ilişkin görüşlerini ve Sosyal Bilgiler dersinde bu konuya ne düzeyde yer verdiklerini değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin kültürel miras

konusuna önem verdikleri görülmüş ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer almasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenlerin görüşlerine göre, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kültürel miras konuları yeterli olmayıp, programda yapılacak zenginleştirmelerle daha etkili öğretilenilecektir. Yazın taramasında izlenen doğal mirasla ilgili yayımlar ise şunlardır: Gülersoy (2013), ülkemiz Sosyal Bilgiler (ortaokul) ve Coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programlarını, doğal mirasın korunması açısından betimsel yöntemle irdelemiştir. Sonuç olarak; doğal mirası koruma bilincinin oluşturulması bakımından Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın yetersiz olduğu, Ortaöğretim Coğrafya Öğretim Programı'nın ise nispeten yeterli görüldüğü tespit edilmiştir. Doğal mirasa ilişkin diğer çalışma, Yazıcı (2014) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, Coğrafya Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin "kültürel miras" ve "doğal miras" kavramları ile ilgili yaptıkları anlamlandırmaları, nitel fenomenografik araştırma yöntemleri kullanarak analiz etmiştir. Araştırmanın örneklemini Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'nde öğrenim gören 139 öğrenci oluşturmuştur. Öğrenciler tarafından görsel, tarihsel, bilimsel, sanatsal ve eğitsel yönleri vurgulanan değerlere ilişkin araştırma bulguları sonucu ortaya çıkan sınıflandırmalar ışığında, vatandaşlık eğitimi ve çevre bilinci bağlamında değerlendirmeler yapılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Kâğıt Paralarında Rastlanan Coğrafi Unsurlar

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Sanal Müzesi'nin tanıtıldığı "Cumhuriyet Dönemi Banknotları" başlığı altında hazırlanmış olan web sayfasındaki Türk kâğıt paraları üzerinde, ülkemizin coğrafi özelliklerine dair pek çok resim mevcuttur. Her biri son derece özel mekânlara ait olan resimlerin yanı sıra, bu paralar üzerinde UNESCO Dünya Miras ve Geçici Miras listelerindeki bazı değerlerimizin resimleri de yer almaktadır.

Cumhuriyet Dönemi'nde dolaşıma çıkan kâğıt paralar (banknot), toplamda 9 emisyon halindedir. Bir ülkede; kâğıt, banknot, hisse senetleri gibi değerlerin ilk kez piyasaya sürülmesine emisyon denir (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bülteni, 2013: 2). Emisyon 7'nin ardından 1 Ocak 2005'te Türk Lirası'ndan 6 sıfırın atılmasıyla Emisyon 8'de Yeni Türk Lirası adıyla basım gerçekleştirilmiştir. Bu geçiş döneminden sonra gelen ve bugün itibarıyla sonuncu bulunan Emisyon 9'a ait kâğıt paralar, eskisi gibi Türk Lirası olarak piyasaya sürülmüştür.

Çalışma kapsamı; Cumhuriyet Dönemi ilk kâğıt para basımı olan 1927 yılının Aralık ayında Emisyon 1 grubuyla başlamış, günümüze kadar son basım olan Ocak 2009'da Emisyon 9 ile sınırlanmıştır. İncelenen kâğıt paraların arka yüzlerinde (4'ünün ön yüzlerinde de) yaklaşık %11'i Fiziki, %75'i Beşeri Coğrafya unsurları bulunmaktadır. Paraların %14'ünde ise coğrafi unsur kullanılmamış; büyük birçoğunun ön yüzünde yer alan Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün portresinin yanı sıra; bilim adamı, mimar, düşünür vb önemli şahsiyetlerin resimlerine de yer verilmiştir.

İncelenen yaklaşık 65 kâğıt paradan coğrafi unsur içerenler fiziki ve beşeri olarak sınıflandırılarak Tablo 1 ve Tablo 2 oluşturulmuştur. Sınıflandırmada, öncelikle yeniden eskiye doğru tedavüle çıkma durumları dikkate alınmıştır. Aynı resmin farklı emisyonlarda kullanıldığı durumlar ile ön/arka yüzde iki ayrı coğrafi unsur bulunduranlara tek bir sıra numarası verilmiş; aynı yere ait farklı figürler ise verilen numaranın a ve b bölümleri (2a, 2b) halinde ele alınmıştır. Kimi bir banknotun sadece arka yüzünde, kimi sadece ön yüzünde, kimi de hem arka yüzünde hem de ön yüzünde farklı resim içeren, toplamda birbirinden farklı 51 coğrafi unsur belirlenmiştir. Her ne kadar paralardaki fiziki unsurlar Tablo 1'de, beşeri unsurlar ise Tablo 2'de ise beşeri listelenmiş olmakla beraber; unsurları bu şekilde kesin sınırlarla ikiye ayırmak da güçtür. Çünkü bazı fotoğraflarda fiziki ve beşeri unsurlar bir arada bulunmaktadır. Örneğin üzerinde "Atatürk Barajı'nın Panoramik Bir Görünümü (Şanlıurfa - Adıyaman)"nın yer aldığı kâğıt para, sınıflandırmada Beşeri Coğrafya unsurları arasına alınmış olmasına rağmen, bir fiziki unsur olan Fırat Nehri'ni de içermektedir. Yine, "Rumeli Hisarı ve Boğaziçi'nin Bir Görünümü (İstanbul)" resminde İstanbul Boğazı da bulunmakta; "Meriç Köprüsü" resminde Meriç Nehri de görülmekte; "İstanbul Boğazı" resminde ise çeşitli binalar ve Boğaz Köprüsü de görülmektedir. Ancak, paranın kimlik kartında yazılı resmi bilgiler ve dolayısıyla öne çıkarılan unsur dikkate alınmış ve bu doğrultuda tablolaştırılmıştır (Tablo 1 ve Tablo 2).

Tablo 1. Kâğıt paralar üzerinde bulunan Fiziki Coğrafya unsurları

Sıra	Unsur	Tedavüle çıkarıldığı tarih	Tedavülden çekildiği tarih	Emisyon	Tertip	Miktar (TL)	Bulunduğu yüz
1	Piri Reis'in Dünya Haritası (1513)	01.01.2005	01.01.2010	8	I	10	Arka yüz
		05.11.1999	01.01.2006	7	I	10	Arka yüz
2	Kapadokya	01.01.2005	01.01.2010	8	I	50	Arka yüz
3	Manavgat Şelalesi	08.01.1968	16.05.1983	6	I	5	Arka yüz

	(Antalya)						
4	Ağrı Dağı (Doğubayazıt)	15.05.1972	05.05.1986	6	I	100	Arka yüz
		24.09.1979	05.05.1986	6	II	100	Arka yüz
		20.06.1983	05.05.1986	6	III	100	Arka yüz
5	İstanbul Boğazı	29.05.1978	29.09.1986	6	I	1000	Arka yüz
		17.12.1979	29.09.1986	6	II	1000	Arka yüz
		10.06.1981	29.09.1986	6	III	1000	Arka yüz
6	Boğaziçi'nden Bir Görünüm	25.04.1942	01.08.1947	2	I	1	Arka yüz
7	Çanakkale Boğazı	01.03.1938	15.10.1942	2	I	100	Arka yüz

Tablo 1'de görüldüğü gibi, incelenen kâğıt paralar üzerinde, Fiziki Coğrafya unsuru içeren resimler 7 tanedir. Bunlar; Piri Reis'in Dünya Haritası, Kapadokya, Manavgat Şelalesi, Ağrı Dağı, İstanbul Boğazı, Boğaziçi'nden Bir Görünüm ve Çanakkale Boğazı'dır. Toplamdaki 7 resimden 2 tanesi İstanbul'a ait manzaralardır. Üzerinde sadece Fiziki Coğrafya unsuru içeren kâğıt paralar az sayıdadır.

Tablo 2. Kâğıt paralar üzerinde bulunan Beşeri Coğrafya unsurları

Sıra	Unsur	Tedavüle çıkarıldığı tarih	Tedavülden çekildiği tarih	Emisyon	Tertip	Miktar (TL)	Bulunduğu yüz
1	Atatürk Barajı'nın Panoramik Bir Görünümü (Şanlıurfa - Adıyaman)	01.01.2005	01.01.2010	8	I	1	Arka yüz
	Atatürk Barajı'nın Panoramik Bir Görünümü (Şanlıurfa - Adıyaman)	16.01.1995	01.01.2006	7	I	1 000 000	Arka yüz
2a	Anıtkabir (Ankara)	01.01.2005	01.01.2010	8	I	5	Arka yüz
		06.01.1997	01.01.2006	7	I	5 000 000	Arka yüz
2b	Anıtkabir (Ankara) (Farklı figür)	15.06.1966	21.08.1987	6	I	20	Arka yüz
3	Efes Antik Kenti (Selçuk)	01.01.2005	01.01.2010	8	I	20	Arka yüz
		05.11.2001	01.01.2006	7	I	20 000 000	Arka yüz
4	İshakpaşa Sarayı (Doğubayazıt)	01.01.2005	01.01.2010	8	I	100	Arka yüz
5	Ankara Kalesi, Mehmet Akif Ersoy'un Müze Haline Getirilen Ankara'daki Evi	26.12.1983	21.08.1989	7	I	100	Arka yüz
6	Saat Kulesi (İzmir)	01.07.1983	21.08.1989	7	I	500	Arka yüz
7	İstanbul'dan Bir Görünüm	31.03.1986	03.08.1992	7	I	1000	Arka yüz
8	Mevlâna Müzesi (Konya)	02.11.1981	31.01.1994	7	I	5000	Arka yüz
		29.07.1985	31.01.1994	7	II	5000	Arka yüz
		13.06.1988	31.01.1994	7	III	5000	Arka yüz
9	Afşin - Elbistan Termik Santrali	28.05.1990	31.01.1994	7	IV	5000	Arka yüz
10	Mimar Sinan'ın Portresi ve Selimiye Camii (Edirne)	25.10.1982	15.12.1995	7	I	10 000	Arka yüz
11	Türkiye	09.05.1988	09.09.1997	7	I	20 000	Arka yüz

	Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi Yeni Hizmet Binası (Ankara)						
12	Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası (Ankara)	15.05.1989	05.11.1999	7	I	50 000	Arka yüz
13	Kızıl Kule (Alanya/Antalya)	02.10.1992	01.01.2006	7	I	250 000	Arka yüz
14	Çanakkale Şehitleri Anıtı	18.03.1993	01.01.2006	7	I	500 000	Arka yüz
15	Kız Kulesi (İstanbul)	04.07.1966	21.09.1981	6	I	10	Arka yüz
16	Topkapı Sarayı'ndaki Mermer Çeşme (İstanbul)	09.04.1976	21.08.1987	6	I	50	Arka yüz
		04.04.1983	21.08.1987	6	II	50	Arka yüz
17	İstanbul Üniversitesi Ana Kapısı	01.09.1971	15.06.1984	6	I	500	Arka yüz
18	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi Eski Binası	15.07.1952	20.10.1966	5	I	2 ½	Arka yüz
19	Fındık Toplayan Köylü Kızları	10.11.1952	08.01.1968	5	I	5	Arka yüz
		08.06.1959	08.01.1968	5	II	5	Arka yüz
20	Meriç Köprüsü (Edirne)	02.06.1952	04.07.1966	5	I	10	Arka yüz
		26.10.1953	04.07.1966	5	II	10	Arka yüz
		24.03.1958	04.07.1966	5	III	10	Arka yüz
		25.04.1960	04.07.1966	5	IV	10	Arka yüz
		15.05.1961	04.07.1966	5	V	10	Arka yüz
		02.01.1963	04.07.1966	5	VI	10	Arka yüz
21a	Ulus'taki Zafer Anıtı'ndan Bir Figür (Ankara)	01.12.1951	07.05.1979	5	I	50	Arka yüz
		02.02.1953	07.05.1979	5	II	50	Arka yüz
21b	Ulus Meydanı'ndaki Zafer Anıtı (Ankara)	25.04.1939	15.07.1952	2	I	2 ½	Arka yüz
22	Gençlik Parkı (Ankara)	10.10.1952	12.04.1976	5	I	100	Arka yüz
		02.07.1956	12.04.1976	5	II	100	Arka yüz
		04.08.1958	12.04.1976	5	III	100	Arka yüz
23	Sultan Ahmet Camii, Dikilitaş ve Hipodrom (İstanbul)	15.04.1953	01.09.1976	5	I	500	Arka yüz
24	Rumeli Hisarı ve Boğaziçi'nin Bir Görünümü (İstanbul)	15.04.1953	07.05.1979	5	I	1000	Arka yüz
25	Sultan Ahmet Çeşmesi (İstanbul)	17.02.1947	02.06.1952	4	I	10	Arka yüz
	Sultan Ahmet Çeşmesi (İstanbul)	15.09.1948	02.06.1952	4	II	10	Arka yüz
26	Rumelihisarı'ndan Bir Görünüm	18.07.1947	10.10.1952	4	I	100	Arka yüz
27	Halkevi (Ankara)	27.03.1947	15.07.1952	3	I	2 ½	Arka yüz
28	Mahalli Giysiler İçinde Üç Türk	15.01.1942	01.04.1950	3	I	10	Arka yüz

	Köylü Kadını						
29	Ankara Tiftik Keçileri	25.04.1942	01.12.1951	3	I	50	Arka yüz
30	Elinde Üzüm Salkımı Tutan Bir Türk Kızı	15.08.1942	25.04.1946	3	I	100	Arka yüz
31	İzciler	24.04.1946	15.04.1953	3	I	1000	Arka yüz
32	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi	26.06.1944	01.08.1947	2	I	50 Kuruş	Arka yüz
33	Boğaziçi'nden Bir Görünüm	25.04.1942	01.08.1947	2	I	1	Arka yüz
34a	Güvenlik Anıtı (Ankara)	15.10.1937	10.11.1952	2	I	5	Arka yüz
34b	Güvenlik Anıtı (Ankara) (Farklı figür)	15.06.1939	24.04.1946	2	I	1000	Arka yüz
35	Ankara Kalesi	16.05.1938	02.06.1952	2	I	10	Arka yüz
36	Meclis Binası, Ankara Kalesi, Çift Süren Bir Köylü	05.12.1927	25.04.1939	1	I	1	Ön yüz
	Eski Başbakanlık Binası	05.12.1927	25.04.1939	1	I	1	Arka yüz
37	Ankara Kalesi, Bir Bozkurt ve Meclis Binası	05.12.1927	15.10.1937	1	I	5	Ön yüz
	Ankara'da Bir Köprü	05.12.1927	15.10.1937	1	I	5	Arka yüz
38	Ankara Kalesi ve Bir Bozkurt	05.12.1927	16.05.1938	1	I	10	Ön yüz
	Ankara Kalesi	05.12.1927	16.05.1938	1	I	10	Arka yüz
39	Ankara Tiftik Keçileri	01.04.1938	02.06.1952	2	I	50	Arka yüz
40	Rumelihisarı'ndan Bir Görünüm	15.06.1939	24.04.1946	2	I	500	Arka yüz
		18.11.1940	24.04.1946	2	I	500	Arka yüz
41	Afyonkarahisar'dan Bir Görünüm	05.12.1927	01.04.1938	1	I	50	Arka yüz
42	Bir Kasaba Resmi	05.12.1927	01.03.1938	1	I	100	Arka yüz
43	Sivas Gökmedrese	05.12.1927	15.06.1939	1	I	500	Ön yüz
	Sivas'tan Bir Görünüm	05.12.1927	15.06.1939	1	I	500	Arka yüz
44	Sakarya Demiryolu Hattı	05.12.1927	15.06.1939	1	I	1000	Arka yüz

Kâğıt paralar üzerindeki Beşeri Coğrafya unsurlarının sayısı, Fiziki Coğrafya unsurlarına göre oldukça fazla olup, toplamda 44'tür (Tablo 2). Tabloda görüldüğü gibi; bitkisel ve hayvansal üretim (Elinde Üzüm Salkımı Tutan Bir Türk Kızı, Ankara Tiftik Keçileri), madenler ve enerji kaynakları (Afşin-Elbistan Termik Santrali, Atatürk Barajı'nın Panoramik Bir Görünümü), ulaşım (Sakarya Demiryolu Hattı), kır ve şehir nüfus ve yerleşmeleri (İstanbul'dan Bir Görünüm, Mahalli Giysiler İçinde Üç Türk Köylü Kadını, Bir Kasaba Resmi, Sivas'tan Bir Görünüm), saray (İshakpaşa Sarayı), kale (Ankara Kalesi), anıt (Çanakkale Şehitleri Anıtı, Güvenlik Anıtı), camii (Selimiye Camii, Sultan Ahmet Camii), yönetsel binalar (Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi Eski Binası), köprü (Ankara'da Bir Köprü, Meriç Köprüsü), çeşme (Sultan Ahmet Çeşmesi, Topkapı Sarayı'ndaki Mermer Çeşme), müze (Mevlâna Müzesi), kule (Kız Kulesi, Saat Kulesi, Kızıl Kule), antik kent (Efes Antik Kenti) gibi tarihi yapı ve eserler kâğıt paralar üzerine basılan temalar olmuştur. Ayrıca listedeki İstanbul'un Tarihi Alanları'ndan bazıları, Kapadokya, Selimiye Camii ve Efes Antik Kenti UNESCO Dünya Miras Listesi'ne girmiş olan alanlarımızdır. İshakpaşa Sarayı 2000 yılından beri, Sivas Gökmedrese ise 2014 yılından beri

“Anadolu Selçuklu Medreseleri (Erzurum, Sivas, Kayseri, Konya ve Kırşehir)” içerisinde yer alan UNESCO Dünya Miras Geçici Listesi’ndeki miras varlıklarımızdandır.

2. AMAÇ

Bu araştırmada; Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 2. Sınıf öğrencilerinin, 2015-2016 Öğretim Yılı Bahar Dönemi’nde aldıkları “Türkiye’nin Doğal ve Kültürel Mirası” dersi kapsamında kazandıkları temel bilgilere dayalı olarak, Cumhuriyet Dönemi Türk kâğıt paraları üzerindeki Fiziki ve Beşeri Coğrafya görsellerine dair farkındalıklarını, doğal ve kültürel mirası koruma bilinci oluşturmada bu görsellerin katkısına ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. İlgili ders, seçmeli bir ders olmasına rağmen, istisnasız bölümdeki bütün öğrenciler tarafından alınmaktadır. Yazın taramasında, Türk kâğıt paraları üzerindeki coğrafi unsurların Coğrafya eğitiminde kullanılabilirliği, doğal ve kültürel değerlerimizin tanıtımı, jeoturizm ve kültürel turizme katkısı, miras olarak gelecek kuşaklara aktarılması gibi konularda herhangi bir çalışmaya erişilememiş olması, bu araştırmayı planlamaya yönlendirmiştir. Bunun yanı sıra çalışma konusunun seçiminde, Karabük ilinin ilçelerinden Safranbolu’nun (Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ne yaklaşık 10 km mesafede), geleneksel ahşap yığma evleri ve anıtsal yapıları sayesinde 1994 yılı itibarıyla UNESCO Dünya Miras Listesi’ne girmiş olmasının, bölgeyi sık sık ziyaret eden öğrencilerin farkındalığına katkısı olabileceği de dikkate alınmıştır.

3. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Cumhuriyet Dönemi Türk kâğıt paraları üzerindeki coğrafi unsurlara dair öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma; Strauss ve Corbin tarafından (1998), “istatistiksel süreçlerle veya diğer ölçmeler yoluyla erişilmeyen bulgular elde eden her türlü araştırma” olarak tanımlanmaktadır. Walia (2015: 3), nitel analizin sayılardan çok sözcüklere odaklandığını belirtmiştir. Araştırmacıya göre nitel analizin önemi; bir olguyu açıklamaktan ziyade, onu anlamaya çalışmaktan kaynaklanır (Walia, 2015: 2). Kaya (2014: 267) da benzer şekilde, nitel yöntemlerin genellemelerden ziyade, derinliğe ve anlamaya odaklanmaya öncelik verdiklerini ifade etmektedir.

Çalışmanın başlangıç kısmında, kâğıt paralar üzerinde herhangi bir coğrafi unsurun bulunup bulunmadığının tespiti ve coğrafi unsur içerenlerin fiziki ve beşeri temalı olarak sınıflandırılmasında (Tablo 1 ve Tablo 2) doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi; araştırılması hedeflenen, olay veya olgular hakkında, bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Şimşek, 2009: 42). Bu amaçla, yazılı ve basılı veri kaynağı olarak kâğıt paralar incelenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında öğrencilerin görüşlerini almak üzere, diğer bir nitel yöntem olan görüşme yoluyla anket verileri elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 Öğretim Yılı Bahar Yarıyılında, Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü’nde “Türkiye’nin Doğal ve Kültürel Mirası” dersini alan II. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem grubu 208 kişidir. Bu grubun seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme durum örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Bu örnekleme yönteminde temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2004: 87). Çalışma grubunun seçiminde, öğrencilerin ders kapsamında doğal ve kültürel miras hakkında gerekli bilgiye sahip olmaları dikkate alınmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak, “Yarı (Gevşek) Yapılandırılmış Anket Formu” hazırlanmıştır. Cohen ve Crabtree (2006), yarı yapılandırılmış görüşmelerin, katılımcıya bakış açısını kendine özgü sözcüklerle ifade etme özgürlüğü verdiğini yazmaktadır. Araştırmacılar, ayrıca bu formların güvenilir ve karşılaştırılabilir nitel veri sağladığı kanısındadırlar.

Hazırlanan formlardaki sorulara uzman görüşüne dayanarak son şekli verildikten sonra, Türkiye’nin Doğal ve Kültürel Mirası dersini alan öğrencilere uygulama aşamasına geçilmiştir. Uygulama öncesinde, öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanmıştır. Ardından, anket formunda yer alan soruları yanıtlamaları istenmiştir. Anketin doldurulması, yaklaşık 25 dakikada tamamlanmıştır.

Çalışmada, aşağıdaki sorular üzerinde durulmuştur:

1. Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Fiziki Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında bilginiz var mı?

2. Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Beşeri Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında bilginiz var mı?
3. Türk kâğıt paraları üzerinde hangi doğal ya da beşeri unsurları da görmek isterdiniz?
4. Türk kâğıt paraları üzerinde karşılaştığınız unsurların doğal ve kültürel mirasın korunmasına yönelik bilinç oluşmasına katkısını arttırmak için önerileriniz nelerdir?

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışma kapsamında öncelikle mevcut kâğıt paraların üzerindeki resimler doküman analizi ile değerlendirilip fiziki ve beşeri unsurlar tablollaştırılmıştır. 51 ayrı coğrafi unsurun varlığına doğrultusunda, doküman analizinin güvenilirliğini ölçmek üzere uzman görüşü alınmıştır. Görüşüne başvuru alan uzman beşeri unsurlar arasındaki “İstanbul’dan Bir Görünüm”, “Afyonkarahisar’dan Bir Görünüm” ve “Sivas’tan Bir Görünüm”ü Tablo 2’de görüldüğü gibi beşeri unsurlar arasında değil, fiziki unsurlar arasına dâhil ettiği görülmüştür. Miles ve Huberman’ın (1994) “Görüş Birliği/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)x100” formülünden yararlanılarak, yukarıda belirtilen 3 unsura ait görüş ayrılığından dolayı doküman analizinde “Güvenirlilik = $51 / (51 + 3)$ ” formülüne göre = 0.94 olarak hesaplanmıştır. Saban (2009)’a göre; araştırmacı ve uzman görüşleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda, güvenirlilik istenilen ölçüyü sağlamaktadır. Bu koşullarda, iki kodlayıcı arasındaki uyuma oranı da %94 olarak belirlenmiştir.

Nitel bir çalışma olmasına rağmen, güvenirliliği arttırmak ve daha fazla gözlem ortalaması alabilmek için bu dönem dersi alan bütün öğrenciler ankete dâhil edilerek görüşlerine başvurulmuştur. Öğrenci anketinin analizinde, öncelikle çalışmaya katılan öğrenciler 1Ö, 2Ö, 3Ö... 208Ö olarak kodlanmış ve isimleri gizli tutulmuştur. Anket verilerinin analizinde, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Bu amaçla; ilk iş olarak veriler dikkatle incelenmiş ve uygun kodlamalar yapılmıştır. Ardından, kodlar arasında benzer olan ve benzer olmayan özellikler dâhilinde temalar oluşturulmuştur. Öğrencilerden gelen görüş ve önerileri temel veri kaynağı olarak kullanarak düzenlenen kavramsal kategorilerin geçerlik ve güvenirliliğini belirlemek üzere uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan listelerin alan uzmanları tarafından incelenmesinin ardından, uzmanlardan kategori oluşturmaları istenmiştir. Elde edilen kategori eşleştirmeleri ile araştırmacının oluşturduğu kategoriler karşılaştırılmıştır. 4 sorunun her biri için ayrı ayrı güvenirlilik yüzdeleri ortaya konulmuştur. Son olarak, kodlar ve temalar organize edilerek erişilen bulgular tanımlanmıştır. 4 soru için elde edilen değerlerin aritmetik ortalamasına göre, araştırmanın güvenirliliği %93 olarak hesaplanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Coğrafya Bölümü öğrencilerine ait anket formunda bulunan soruların güvenirlilik yüzdeleri

Sorular	Güvenirlilik yüzdeleri (%)
1	100
2	85
3	97
4	90

4. BULGULAR

Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerindeki Fiziki Coğrafya unsurlarına ilişkin görüşler

Araştırmaya katılan öğrencilere “Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Fiziki Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında bilginiz var mı?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Fiziki Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında öğrenci görüşleri (n=208)

Sıra	Görüş	Frekans
1	Hatırlamıyorum	139
2	Kapadokya	48
3	İstanbul Boğazı	19
4	Piri Reis’in Dünya Haritası	10
5	Ağrı Dağı	4
6	Çanakkale Boğazı	2
	Görüş Toplamı	222

Tablo 4’te görüldüğü gibi 1. soruya gelen görüşlerden “Hatırlamıyorum” yanıtı yüksek sayıda çıkmıştır. Bunda, öğrencilerin yaş grupları nedeniyle eski emisyonlara ait kâğıt paraları kullanmamış olmalarının büyük etkisi olmalıdır. Öğrencilerin hatırladıkları ya da bildikleri unsurlar arasında, UNESCO Miras Listesi’nde de bulunan Kapadokya ikinci sırada (48 kişi) gelmektedir. İstanbul Boğazı 3. (19 kişi), Piri

Reis'in Dünya Haritası 4. (10 kişi), Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı 5. (4 kişi), Çanakkale Boğazı ise 6. (2 kişi) sırada yer almıştır. Öğrencilerin bir kısmı birden fazla unsur adı yazmış olup, 208 katılımcıdan 222 görüş alınmıştır.

2. sıradaki "Kapadokya" için: Gelen 48 görüşten 9'u (3Ö, 54Ö, 96Ö, 107Ö, 108Ö, 123Ö, 124Ö, 172Ö, 189Ö), resmin 50 YTL üzerinde bulunduğunu bilmişlerdir.

3. sıradaki "İstanbul Boğazı" için: Gelen 19 görüşten 3'ü (122Ö, 123Ö, 183Ö), resmin Eski 1000 TL üzerinde bulunduğunu bilmişlerdir.

4. sıradaki "Piri Reis'in Dünya haritası" için: Gelen 10 görüşten 1'i (3Ö) resmin 10 YTL ve 1'i (Ö25) Eski 10 000 000 TL üzerinde bulunduğunu bilmişlerdir.

Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerindeki Beşeri Coğrafya unsurlarına ilişkin görüşler

Araştırmaya katılan öğrencilere "Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Beşeri Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında bilginiz var mı?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Beşeri Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı hakkında öğrenci görüşleri (n=208)

Sıra	Görüş	Frekans
1	Hatırlamıyorum	75
2	Anıtkabir	70
3	İstanbul, Boğaz Köprüsü, Rumeli Hisarı, Kız Kulesi Görünümleri	32
4	Efes Antik Kenti	26
5	Mevlâna Türbesi	16
6	İshakpaşa Sarayı	14
7	Tarlada Çalışan Yöresel Giysili Köylüler	12
8	Atatürk Barajı	10
9	Eski Ulus Meydanı Zafer Anıtı Atatürk Heykeli	9
10	TBMM Binası	6
11	Selimiye Camii	6
	Görüş Toplamı	276

Soru 2'ye dair Tablo 5'te verilen bilgilere göre, en üst sırada "Hatırlamıyorum" yanıtının frekansı 75'tir. Çok az bir farkla 2. gelen Anıtkabir için 70 görüş gelmiştir. 3. sıradaki İstanbul Görünümleri (32 kişi), 4. sıradaki Efes Antik Kenti (26 kişi) ve 11. sıradaki Selimiye Camii (6 kişi) UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki varlıklarımızdandır. 6. sıradaki İshakpaşa Sarayı (14 kişi) ise, UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi'ndedir. Diğer unsurlar tarımsal nüfus (Tarlada Çalışan Yöresel Giysili Köylüler/12 kişi), hem tarihi eser hem de sanat eseri (Eski Ulus Meydanı Zafer Anıtı Atatürk Heykeli/9 kişi) ve İdari Coğrafya (TBMM Binası/6 kişi) orijinli unsurlar olarak değerlendirilebilir. Gerek tarımsal üretim gerekse enerji üretimi açısından değer taşıyan Türkiye'nin en büyük barajı Atatürk Barajı'nı 10 öğrenci hatırlamıştır. Bu soru için 11 sınıflama yapılmış olup, görüş toplamı 276'dır.

2. sıradaki "Anıtkabir" için: Gelen 70 görüşten 5'i (Ö96, Ö108, Ö117, Ö118, Ö124) resmin 5 YTL üzerinde bulunduğunu bilmiştir.

4. sıradaki "Efes Antik kenti" için: Gelen 26 görüşten 4'ü (Ö96, Ö121, Ö132, Ö133) resmin 20 YTL ve 2'si resmin Eski 20 000 000 TL (Ö183, Ö195) üzerinde bulunduğunu bilmiştir.

5. sıradaki "Mevlâna Müzesi" için: Gelen 16 görüşten 1'i (Ö109) resmin Eski 5000 TL üzerinde bulunduğunu bilmiştir.

6. sıradaki "İshakpaşa Sarayı" için: Gelen 14 görüşten 4'ü (Ö3, Ö96, Ö122, Ö124) resmin 100 YTL üzerinde bulunduğunu bilmiştir.

8. sıradaki "Atatürk Barajı" için: Gelen 10 görüşten 2'si (Ö24, Ö133) resmin 1 YTL ve 1'i (Ö179) resmin Eski 1 000 000 TL üzerinde bulunduğunu bilmişlerdir.

Gelecekteki Türk kâğıt paraları üzerinde görmek istedikleri coğrafi unsurlara ilişkin görüşler

Araştırmaya katılan öğrencilere "Gelecekteki Türk kâğıt paraları üzerinde hangi coğrafi unsurları görmek isterdiniz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin kâğıt paraların üzerinde görmek istedikleri coğrafi unsurlar (n = 208)

Sıra	Görüş	Frekans
1	Pamukkale Travertenleri	78
2	Safranbolu Evleri	54
3	Türk Bayrağı	44
4	Sümela Manastırı	39

5	Türkiye Haritası	28
6	Kula Volkanik Jeoparkı (Manisa)	27
7	Mardin Evleri	27
8	Van Gölü	22
9	Uzungöl (Trabzon)	21
10	Hasankeyf (Batman)	21
11	Nemrut Dağı Heykelleri (Adıyaman)	20
12	Truva Atı (Çanakkale)	19
13	Balıklığöl (Şanlıurfa)	17
14	Tuz Gölü	13
15	Diyarbakır Surları	12
16	İzmir Atatürk Anıtı	8
17	Harran Evleri	8
18	Haydarpaşa Garı	7
19	Mesaj veren fotoğraflar	6
20	Ihlara Vadisi (Aksaray)	6
21	Atatepe (Artvin)	5
22	Ayder Yaylası (Rize)	5
23	Tortum Şelâlesi	5
24	Van kedisi	4
25	Bingöl Yüzen Adalar	4
26	Kız Kalesi (Mersin)	4
27	Ölüdeniz (Muğla)	3
28	Her ilimize ait güzelliklere yer verilmeli	3
29	Fındık ve çay yaprağı	3
30	Türk kahvesi	2
31	Sivas kangalı	1
32	Sıcak bir bardak çay	1
33	Türk lokumu	1
34	Bandırma Vapuru	1
35	Kapalıçarşı	1
36	Deriner Barajı (Artvin)	1
	Görüş Toplamı	521

Öğrencilerin kâğıt paralar üzerinde görmek istedikleri unsurlar, toplam 521 görüş halinde ve 36 madde olarak sınıflandırılmıştır (Tablo 6). 1. sıradaki Pamukkale Travertenleri, 78 kişi ile bu soruda ilk sırayı almıştır. 54 kişiyle Safranbolu evlerinin 2. sırayı almasında, bu bölgede yaşıyor olmanın etkisi aşikârdır. Ayrıca Safranbolu Şehri, UNESCO Dünya Miras Listesi'ndedir. 15. sıradaki Diyarbakır Surları da Hevsel Bahçeleri ile birlikte UNESCO Dünya Miras Listesi'ndedir. Tablo 6'da görüldüğü gibi, 3. sırayı 44 kişiyle Türk Bayrağı almıştır. 5. sırada gelen Türkiye Haritası'nı isteyen öğrenci sayısı 28'dir. 6. sıradaki (27 kişi) Kula Volkanik Parkı; UNESCO Küresel Jeopark Ağı Listesi'ne giren ilk jeoparkımızdır. Yine Türk kahvesi, sıcak bir bardak çay, fındık ve çay yaprağı ile Türk lokumu teklifleri; geleneksel değerlerimizi öne çıkarmaktadır. 28. sırada, "Her ilimize ait güzelliklere yer verilmeli" (3 kişi) görüşü yer almaktadır. 16. sıradaki "İzmir Atatürk Anıtı" (8 kişi), 21. sıradaki Artvin'deki "Atatepe" (5 kişi) ve 34. sıradaki "Bandırma Vapuru" Cumhuriyetimize vurgu yapmaktadır. Artvin'deki dünyanın altıncı yüksek, Türkiye'nin ise en yüksek barajı (DSİ Genel Müdürlüğü web sayfası) olan "Deriner Barajı" da unutulmamıştır. Öğrencilerin ifade ettikleri diğer Beşeri Coğrafya unsurları; Sümela Manastırı (39 kişi), Mardin Evleri (27 kişi), Batman Hasankeyf (21 kişi), Adıyaman Nemrut Dağı Heykelleri (20 kişi), Çanakkale Truva Atı (19 kişi), yapay bir göl olan Şanlıurfa Balıklığöl (17 kişi), Harran Evleri (8 kişi), Haydarpaşa Garı (7 kişi), Mersin Kız Kalesi (4 kişi), Fındık ve çay yaprağı (3 kişi) ve Kapalıçarşı'dır (1 kişi). Tabloda görülen diğer Fiziki Coğrafya unsurları ise; Türkiye'nin 1. ve 2. büyük gölleri (Van Gölü/22 kişi ve Tuz Gölü/13 kişi), Trabzon Uzungöl (21 kişi), Ihlara Vadisi (6 kişi), Ayder Yaylası (5 kişi), Tortum Şelâlesi (5 kişi), Bingöl Yüzen Adalar (4 kişi), Ölüdeniz (3 kişi) olmuştur. 19. sırada yer alan ve 6 kişiden gelen "Mesaj veren fotoğraflar" fikri de dikkat çekicidir. Öğrenciler mesaj veren fotoğraflar için aşağıdaki örnekleri göstermişlerdir. Bu örnekler sadece Türkiye sınırları içinde kalmamıştır, küresel kapsamlıdır.

19. sıradaki "Mesaj veren fotoğraflar" için:

Çevre kirliliği ve orman tahribine ilişkin resimler (Ö37, Ö39)

Aral Gölü'nün kuruması (Ö51)

Elinde boş bir tas ile hüznü bir şekilde bakan Afrikalı çocuk resmi (Ö78)

Nesli tükenmekte olan bir hayvan (Örn: Kelaynak, telli turna) (Ö176)

Türk kâğıt paraları üzerindeki unsurların, doğal ve kültürel mirası koruma bilincine katkısına dair görüşler ve öneriler

Araştırmaya katılan öğrencilere “Türk kâğıt paraları üzerindeki unsurların, doğal ve kültürel mirası koruma bilincine katkısına dair görüş ve önerileriniz nelerdir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Türk kâğıt paraları üzerindeki unsurların, doğal ve kültürel mirası koruma bilincine katkısına dair öğrenci görüş ve önerileri (n=208)

Sıra	Öneri	Frekans
1	Mirasları iyi bir şekilde tanıtan resimler, korunma bilinci kazandırma ve farkındalık yaratmada önemli bir rol üstlenebilir.	110
2	Resimler çok silikler; daha net, daha belirgin ve daha parlak olmalı; dikkat çekici renkte ya da kabartma şeklinde basılmalıdır.	32
3	Parayı kullanan yerli ve yabancı turistlerde merak uyandırır, gezip görmeye teşvik ederek iç ve dış turizmi geliştirir, refahı artırır.	28
4	Medya yoluyla kamu spotu oluşturulmalı, belediye ve valiliklerle işbirliği yapılmalı, afiş ve benzeri reklâmlarla paralar tanıtılmalı, üniversitelerde konferanslar düzenlenmelidir.	25
5	Topluma mesaj verici resimler kullanılmalıdır.	14
6	Temel eğitimden itibaren okul müfredatlarına alınmalıdır.	13
7	Resimlerin altına tanıtıcı kısa genel bilgiler yazılmalıdır.	9
8	Bilinç oluşmasında kâğıt paraların pek etkisi olmayacağı düşüncesindeyim.	6
9	Kâğıt paraların maddi değerinden çok manevi değeri ön plana çıkarılmalıdır.	3
	Görüş Toplamı	240

Katılımcı öğrencilerin, Türk kâğıt paraları üzerindeki unsurların, doğal ve kültürel mirası koruma bilincine katkısına dair görüş ve önerileri 9 maddede toplanmıştır. 240 görüşün yer aldığı bu 4. ve son soruda, “Mirasları iyi bir şekilde tanıtan resimler, korunma bilinci kazandırma ve farkındalık yaratmada önemli bir rol üstlenebilir” görüşü 110 kişiyle ilk sırayı almıştır. İkinci sırada, “Resimler çok silikler; daha net, daha belirgin ve daha parlak olmalı; dikkat çekici renkte ya da kabartma şeklinde basılmalıdır” (32 kişi) önerisi gelmektedir. 28 kişi “Parayı kullanan yerli ve yabancı turistlerde merak uyandırır, gezip görmeye teşvik ederek iç ve dış turizmi geliştirir, refahı artırır” şeklinde görüş beyan etmiştir. 25 öğrenci “Medya yoluyla kamu spotu oluşturulmalı, belediye ve valiliklerle işbirliği yapılmalı, afiş ve benzeri reklâmlarla paralar tanıtılmalı, üniversitelerde konferanslar düzenlenmelidir”, 14 öğrenci “Topluma mesaj verici resimler kullanılmalıdır”, 13 öğrenci ise “Temel eğitimden itibaren okul müfredatlarına alınmalıdır” görüşünü sunmuştur. 7. sırada, 9 öğrenci resimlerin altına tanıtıcı kısa genel bilgileri yazılmasını önermiştir. 3 kişi ise, kâğıt paraların maddi değerinden çok manevi değerlerinin ön plana çıkarılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Tablo 7’de görüldüğü gibi, 6 katılımcı kâğıt paraların miras bilinci oluşmasında pek etkisi olmayacağı düşüncesindedir. Öğrencilerin görüşlerinden örnek ifadeler aşağıda verilmiştir.

1.sıradaki “İyi bir tanıtımla bilinç kazandırmaya ve farkındalık yaratmaya büyük katkısı olur” görüşü için:

Elden ele geçen, hayatımızın olmazsa olmazı tek nesnedir. Görsel olduğundan, hafızada kalıcı olacaktır (Ö28, Ö33, Ö119, Ö135, Ö161)

Dilsiz bir iletişim aracı olan paranın, bilinçli bir toplum yetiştirmede ve 7 den 70’e kültürü tanıtmada büyük faydası olacağı kanısındayım (Ö34).

Milli beraberliği sağlayan unsurların ve milli değerlerimizin tanıtımıyla koruma fikri önemli ölçüde geliştirilebilir (Ö39, Ö186, Ö194).

Bu devirde insanların çok önem verdiği paranın üzerindeki insanlar duyarlı olmaya yönlendirebilir (Ö116).

Kâğıt paralar basılmadan önce bir yarışma yapılabilir ve eğlenceye dönüştürülebilir. Halk da bu kültürün bir parçası haline getirilebilir ve farkındalık yaratılmış olur (Ö196).

2. sıradaki “Resimler çok silikler; daha net, daha belirgin, daha parlak olmalı; dikkat çekici renkte ya da kabartma şeklinde basılmalıdır” görüşü için:

Resimler ön plana çıkarılmalı. Hatta rakam yazmak yerine resimlerden parayı tanımalı. Örneğin Mehmet Akif Ersoy’un resminin olduğu para 20 TL olsun ve rakamlar bulunmasın. Herkes bunu aklında tutmak zorunda kalır (84).

Fotoğrafların, yazılardan ziyade ön plana çıkarılması ve çok dikkat çekilmesi manevi değerleri yükseltmeyi sağlar (Ö130).

4. sıradaki "Medya yoluyla kamu spotu oluşturulmalı, belediye ve valiliklerle işbirliği yapılmalı, afiş ve benzeri reklâmlarla paralar tanıtılmalı, üniversitelerde konferanslar düzenlenmelidir" görüşü için:

Kredi kartlarının fazla kullanılması ve internet bankacılığı nedeniyle, günümüzde paraların kullanımı azaldı. Buna rağmen, yetkililerce konferanslar ve reklâmlarla insanların bakış açısı değiştirilebilir (Ö123).

8. sıradaki "Bilinç oluşmasında kâğıt paraların pek etkisi olmayacağı düşüncesindeyim" görüşü için:

Yasaklarla koruma sağlandığını düşünüyorum. Bu nedenle kâğıt paralar yoluyla tanıtımın pek faydası olmayacaktır (Ö102).

5. TARTIŞMA

Cumhuriyet Dönemi'nde basılmış olan Türk kâğıt paraları üzerindeki coğrafi unsurlara dair öğrenci görüşlerinin incelendiği bu çalışmada, öğrencilere 4 soru yöneltilmiştir. Bu sorular; eski ve günümüz kâğıt paralarında fark ettikleri Fiziki ve Beşeri Coğrafya unsurlarının neler olduğu, gelecekteki kâğıt paralarda hangi mekânların resimlerini görmek istedikleri, doğal ve kültürel mirasın geleceğe aktarılmasına kâğıt paraların katkısının arttırılmasına dair görüş ve önerilerini belirlemeye yöneliktir. Üzerindeki görseller nedeniyle, kâğıt paralar, her yaş grubunun dikkatini çekebilecek ve pek çok doğal ve kültürel değerimizi tanıtabilecek bir öğrenme materyali olabilir. Ulusoy (2009: 25) da, kültür ve mirasımızı yansıtan çeşitli görsel unsurlardan faydalanılarak derslerde etkinlikler yaptırılmasını önermektedir.

Cumhuriyet tarihi boyunca 1927 yılından 2009'a kadar olan dönemi içine alan 82 yıl içerisinde 9 emisyon halinde kâğıt para basımı gerçekleşmiştir. Çalışmada, 65 kâğıt para incelenmiştir. Aynı resmin aynı emisyonda düzenlenerek yeniden basımları (I. Tertip, II. Tertip, III. Tertip... gibi) tek bir resim olarak kabul edilmiştir. Aynı resmin farklı emisyonlarda olduğu durumlar ile ön/arka yüzde iki ayrı coğrafi unsur bulunduran durumlar "Ön yüz/Arka yüz" olarak tek maddede birleştirilmiştir. Aynı yere ait farklı figürler ise; verilen numaranın a ve b bölümleri (2a, 2b) halinde ele alınmıştır.

İncelenen kâğıt paraların arka yüzlerinde (4'ünün ön yüzlerinde de) yaklaşık %11'i Fiziki, %75'i Beşeri Coğrafya unsurları içermektedir. Benzer şekilde Kızılcıoğlu (2014), 54 Afrika ülkesinde incelediği 585 kâğıt paranın kabaca 1/3'ü üzerinde doğal unsurlara, 2/3'si üzerinde ise beşeri unsurlara yer verildiğini tespit etmiştir. Türk kâğıt paralarının %14'ünde ise coğrafi unsur yoktur. Özellikle bugün itibarıyla sonuncu sırada olan günümüz paralarının ait olduğu Emisyon 9'da hiçbir coğrafi unsur gözlenmemiş ve tümünün arka yüzünde tanınmış kişilerin portreleri yer almıştır. Erdal (2011), çalışmasında "Ne yazık ki 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe giren ve aynı zamanda Türk Lirası'nın önündeki 'Yeni' ibaresini de kaldıran dokuzuncu emisyon grubunda, ülkemizin tarihi ve doğal güzelliklerine hiç yer verilmemiştir" sonucuna ulaşmıştır.

En son tedavüle çıkan paralar, günümüzden 7 yıl öncesine aittir. Çalışma grubumuzun yaklaşık yirmili yaşlarda buldukları ve eski kâğıt paraların tedavülden kalkmış olduğu gerçeğine bağlı olarak, katılımcı Coğrafya Bölümü öğrencileri 1. soru için (Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Fiziki Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı), yüksek oranda "Hatırlamıyorum" yanıtını vermişlerdir. Buna rağmen, bugüne kadar basılan kâğıt paralarda yer alan toplam 7 Fiziki Coğrafya unsurundan sadece Manavgat Şelalesi'ni hatırlayan olmamış, diğer 6 Fiziki Coğrafya unsurunu ise katılımcılardan en az ikisi mutlaka hatırlamıştır. Yine 1. soruda 48 kişi ile ikinci sırayı alan Kapadokya, 1985'ten beri UNESCO Miras Listesi'ndedir. Öğrencilerden 4'ü, 1972'de tedavüle çıkıp 1986'da tedavülden çekilen Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı'nı hatırlamıştır. Kızılcıoğlu (2014) da çalışmasında, Afrika ülkelerinin kâğıt paralarında en yüksek dağlarının resimlerine rastlamıştır. Örneğin; Tanzania banknotlarında ülkenin ve Afrika'nın en yüksek dağı olan Klimanjaru'ya, Kenya banknotlarında ise ülkenin en yüksek kütlesi olan Kenya Dağı'na yer vermiştir. Yine Türk kâğıt paralarındaki Manavgat Şelalesi gibi, Kızılcıoğlu'nun çalışmasında, bir Zambiya banknotu üzerinde Zambezi Nehri'ndeki Victoria Şelalesi'nin kullanıldığı belirtilmiştir. Öğrencilere yöneltilen 4 soruya da birden fazla yanıt geldiğinden, her soru için görüş toplamları alınmıştır. Bu soru gelen toplam 222 görüş, 6 madde halinde sınıflandırılmıştır.

Günümüz ya da eski Türk kâğıt paraları üzerinde herhangi bir Beşeri Coğrafya unsuruna ait görselin bulunup bulunmadığı sorusuna gelen görüşler arasında da, "Hatırlamıyorum" yanıtı en yüksek katılımı (75 kişi) oluşturmuştur. 2. sıradaki Anıtkabir (70 kişi), bunu çok az bir farkla izlemektedir. 3. sıradaki İstanbul Görünümleri (32 kişi), 4. sıradaki Efes Antik Kenti (26 kişi) ve 11. sıradaki Selimiye Camii (6 kişi) UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki varlıklarımızdandır. 6. sıradaki İshakpaşa Sarayı (14 kişi) ise, UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi'ndedir. Aynı listede "Tarlada Çalışan Yöresel Giysili Köylüler" (12 kişi) yer almaktadır. Kızılcıoğlu (2014), Uganda banknotunda pamuk toplayan çiftçileri, Malawi banknotunda çay yaprağı toplayan işçileri, Gana banknotunda kakao hasadını, Liberya'da kauçuk hasadını

vb fotoğraflarla göstermiştir. Yine 10 öğrencinin ifade ettiği “Atatürk Barajı” gibi, Angola banknotunda Matala Barajı, Gana banknotunda Akosombo Barajı, Sierra Leone banknotunda Bumbuna Barajı vb kullanılmıştır. İstanbul’un iki yakasını birleştiren “Boğaz Köprüsü” (32 kişi), beşeri tesislerden ulaşım temalıdır. Benzer şekilde Kızılçaoğlu (2014), Benin, Burkina Faso, Gana, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Eritre, Sudan vb banknotlarında köprü görüntülerinin var olduğunu ifade etmiştir. İkinci soru için, 276 görüş 11 sınıfa ayrılmıştır.

Katılımcı öğrencilerin kâğıt paralar üzerinde görmek istedikleri unsurlar değerlendirildiğinde, 36 ayrı maddede 521 öğrenci görüşü ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında; jeomorfolojik, hidrografik ve zoocoğrafik (Van kedisi, Sivas kangalı) özelliklerin ön plâna çıkarıldığı çeşitli fiziki unsurlarla; yerleşme ve mesken tipleri, ulaşım, ticaret merkezi, tarihi eserler, baraj ve diğer yapay göllerin dikkat çektiği beşeri unsurlar yer almaktadır. Peşken (2004), kâğıt paraların üzerinde en çok Ankara (%48) ve İstanbul (%22)’un görüldüğünü tespit etmiştir. Araştırmacıya göre karşılaşılan diğer kentler; Edirne, Konya, İzmir, Antalya, Çanakkale, Afyonkarahisar, Ağrı, Sivas, Sakarya ve Şanlıurfa’dır. Çalışmamıza katılan öğrencilerden gelen tekliflerde ise; İstanbul, Trabzon, Şanlıurfa, Van ve Artvin daha yüksek sayıda çıkmıştır. 3. sorunun sıralamasında Pamukkale Travertenleri (78 kişi) 1. gelmektedir. Safranbolu Evleri’nin 2. sırayı almasında, katılımcı öğrencilerin bu bölgede yaşıyor olmalarının büyük katkısı vardır. Safranbolu Şehri, 1994 yılından beri UNESCO Dünya Miras Listesi’ndedir. Bu grupta 15. sıradaki Diyarbakır Surları da Hevsel Bahçeleri ile birlikte 2015’te UNESCO Dünya Miras Listesi’ne girmiştir. Öğrencilerin yanıtlarında, doğup büyüdüğü, yaşadıkları ve eğitim gördükleri bölgelere karşı farkındalıkları dikkat çekmektedir. 3. madde Türk Bayrağı ve 5. madde Türkiye Haritası, milli birlik ve beraberlik duygusunu ve vatan sevgisini temsil etmektedir. Benzer şekilde, Selanik Ay ve Kurtdede Fidan’ın (2013) çalışmasında, öğretmen adaylarının kültürel miras kavramı için geliştirdikleri metaforlar arasında toplumsal öğelere ilişkin olanlar grubunda; dil, bayrak, vatan, din, milli kimlik, bayram, millet, kan bağı yer almaktadır. Toplumsal birliğin sağlanması, insanları bir arada tutmayı sağlayan en önemli faktörlerdendir. 27 kişinin ifade ettiği, Türkiye’nin en genç volkanik alanı statüsündeki Kula Volkanik Parkı; 2013 yılından beri Avrupa Jeopark Ağı ve UNESCO Küresel Jeopark Ağı Listesi’nde yer almakta olmasıyla büyük öneme sahiptir. Türk kahvesi, sıcak bir bardak çay, fındık ve çay yaprağı ve Türk lokumu maddelerinde geleneksel değerlerimiz dikkat çekmektedir. “Türk kahvesi” 2013 yılından bu yana UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi’ndedir. 28. sıradaki “Her ilimize ait güzelliklere yer verilmeli” görüşü, her yerin kendine has güzelliklerinin olduğu ve ayırım yapılmaksızın herkesin kendi bölgesinin resimlerini kâğıt paralar üzerinde görmekten gurur duyacakları mesajı vermektedir. “İzmir Atatürk Anıtı”, Artvin’deki “Atatepe” ve “Bandırma Vapuru” maddeleri; Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’e sevgi ve şükran duygusunu vurgulamaktadır. 19. sıradaki yerel ya da küresel çerçevede “Mesaj veren fotoğraflar” görüşü de büyük anlam içermektedir. Bu görüşe dair mesajlar arasında; Aral Gölü’nün kuruması, Nesli tükenmekte olan bir hayvan vb örnekler verilmiştir. Bir öğrenci de (Ö51); bina, tarihi eser ya da doğa güzelliklerin yıkık, harap vaziyette ve tahrip edilmiş halde resmedilmelerinin, sağlıklı olanlardan çok daha fazla dikkat çekeceğini belirtmiştir. İbret ve Aydınöz (2011: 96-97), “Başka bir Dünya yok” sloganıyla duyarlı hale getirmeye çalıştıkları öğrencilerinin dünyayı nasıl algıladığı ve bu soyut kavram hakkında metafor oluşturup oluşturamadıklarını ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Öğrencilerin, Beşeri Coğrafya unsurları ile ilişkilendirdikleri metaforlardan biri de, “kâğıt para” olmuştur. Metafor cümlesi tam olarak şöyledir: “Dünya kâğıt para gibidir; çünkü kaybedilince değeri anlaşılır” (Erkek, Ö46). Araştırmacıların yorumu ise; “Para bir değişim aracı olması sebebiyle güç ve kuvvetin simgesidir. Dolayısıyla paranın dikkatli harcanması gerekir. Dünyadaki doğal kaynakların sınırlı olması, bu kaynakların planlı ve verimli bir şekilde kullanılmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencinin para metaforunu oluşturması oldukça önemlidir.” Gerçekten de insanların geneli, varlıkların güzel kalabilmesinin emek ve çaba gerektirdiğini düşünmeksizin hareket etmektedir. Oysa ki, geçen zaman ve özensiz kullanım, doğal ve beşeri unsurları yıpratmakta ve tüketmektedir.

Türk kâğıt paraları üzerindeki unsurların, doğal ve kültürel mirası koruma bilincine katkısına dair öğrencilerden 240 görüş alınmıştır. 9 maddede toplanan 4. soruda, en yakın takipçisini yaklaşık 3,5 kat geçerek 110 kişiyle birinci sırayı alan görüş, “Mirasları iyi bir şekilde tanıtan resimler, korunma bilinci kazandırma ve farkındalık yaratmada önemli bir rol üstlenebilir” ifadesi olmuştur. Bu ifadeyi 32 kişiyle izleyen “Resimler çok silikler; daha net, daha belirgin ve daha parlak olmalı; dikkat çekici renkte ya da kabartma şeklinde basılmalıdır” görüşü 2. sırada gelmektedir. Turizmin doğal ve kültürel mirasın tanınmasına katkısından hareketle, 28 öğrenci ile 3. sırayı “Parayı kullanan yerli ve yabancı turistlerde merak uyandırır, gezip görmeye teşvik ederek iç ve dış turizmi geliştirir, refahı artırır” maddesi almıştır.

Erdal'ın (2011: 149); "Başka ülke vatandaşlarının da kullandığı banknotları bir turizm propagandası haline getirmek mümkündür. Ülkemizde tarihi ve doğal güzelliklerin illüstrasyonlarının, banknotların arka yüzünde yer alması, ülke tanıtımında önemli katkıları olacaktır" sözleri, hem bu madde ile hem de çalışmamızın temel hedefi ile örtüşmektedir. 4. maddedeki "Medya yoluyla kamu spotu oluşturulmalı, belediye ve valiliklerle işbirliği yapılmalı, afiş ve benzeri reklâmlarla paralar tanıtılmalı, üniversitelerde konferanslar düzenlenmelidir" beyanını veren öğrenci sayısı 25'tir. "Topluma mesaj verici resimler kullanılmalıdır" görüşü, 14 kişi ile 5. sırayı almıştır. 13 öğrenci ise, Türk kâğıt paralarının tanıtımının, temel eğitimden itibaren okul müfredatlarına alınması gerektiği görüşündedir. Gülersoy'a göre (2013: 343); nitelikli ve sorumluluk bilincine sahip vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan Sosyal Bilgiler ve doğal ortam-insan faaliyetleri ilişkisini Fen ve Sosyal Bilimler arasındaki özgün konumuyla irdeleyen Coğrafya dersleri ve öğretim programları, "doğal mirasın korunması" açısından mihver role sahiptir. Bu yüzden Coğrafya bölüm ve öğretmenliklerinin bazısında (Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde 'Türkiye'nin Doğal ve Kültürel Mirası' dersi olduğu gibi), doğal kaynaklar ve doğal mirasın korunmasına yönelik dersler mevcuttur. 7. maddedeki 9 kişi, resimlerin altına tanıtıcı kısa genel bilgiler yazılması önerisini getirmiştir. 3 kişinin düşüncesini yansıtan 9. maddede, kâğıt paraların maddi değerinden çok manevi değerlerinin ön plana çıkarılması gerektiği ortaya konmuştur. Avcı ve Memişoğlu (2016: 121); Sosyal Bilgiler dersi açısından kültürel miras eğitiminin önemini sordukları öğretmenlerden, milli ve manevi değerlerin korunması ve miras öğelerinin gelecek nesillere aktarılmasının, vatandaş yetiştirmek açısından gerekli olduğu yanıtını almışlardır. Böylece, iki çalışma da maneviyata vurgu yapmaktadır. Sondan bir önceki 8. maddeden anlaşıldığı üzere; araştırmaya katılan 208 öğrenciden 6'sı, miras bilinci oluşmasında kâğıt paraların pek etkisi olmayacağı düşüncesindedir. 8. maddenin katılımcılarından Ö102, "Yasaklarla koruma sağlandığını düşünüyorum. Bu nedenle kâğıt paralar yoluyla tanıtımın pek faydası olmayacaktır" ifadesini vermiştir. Aygün (2011: 210), korumayı yasaklama ile sağlamak yerine, duyarlılık yaratmayı hedefleyen kalıcı ve ideal bir üst ölçekli kültürel miras politikasına gereksinim olduğu görüşündedir.

6. SONUÇLAR

Bu araştırma ile aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

1. Cumhuriyet Dönemi (1927-2009) Türk kâğıt paralarında, fiziki ve beşeri temalara ait çok çeşitli coğrafi unsurların varlığı tespit edilmiştir.
2. İncelenen 65 kâğıt paranın arka yüzlerinde (4'ünün ön yüzlerinde de) yaklaşık %11'i Fiziki, %75'i Beşeri Coğrafya unsuru içermektedir. Paraların %14'ünde ise coğrafi unsur kullanılmamıştır. Kâğıt paraların üzerindeki resimlerde, beşeri temalar fiziki temaların altı katından daha fazla sayıdadır.
3. Çalışma grubunun yirmili yaşlarda olması ve bir önceki emisyonla ait kâğıt paraların bile 7 yıl önce tedavülden kalkmış olması nedeniyle, katılımcı Coğrafya Bölümü öğrencilerinin büyük kısmı, eski Türk kâğıt paraları üzerindeki Fiziki ve Beşeri Coğrafya unsurlarına ait görselleri hatırlayamamışlardır.
4. Öğrencilerden bazıları sorulara görüş belirtirken, "Türkiye'nin Doğal ve Kültürel Mirası" dersinde öğrendikleri bilgilerden yararlanarak, UNESCO Dünya Miras Listesi, UNESCO Dünya Geçici Miras Listesi, UNESCO Küresel Jeopark Ağı Listesi, Avrupa Jeopark Ağı Listesi ve UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne girmiş olan miras varlıklarımızı da göz önüne almışlardır.
5. Öğrencilerin, kâğıt paraların üzerinde görmek istedikleri coğrafi unsurlar arasında, Pamukkale Travertenleri'nin ardından ikinci sırayı Safranbolu Evleri almıştır. Bu farkındalıkta; Safranbolu ile Karabük Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi arasında yaklaşık 10 km mesafe bulunmasının, geleneksel ahşap yığma evleri ve anıtsal yapıları sayesinde 1994 yılından beri UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almasının ve öğrencilerin bölgeyi sık sık ziyaret etmelerinin büyük katkısı olmuştur.
6. Öğrenciler gelecekteki kâğıt paralar üzerinde, çoğunlukla kendi doğup büyüdükleri ve iyi tanıdıkları bölgelere ait değerlerin resimlerini önermişlerdir. Bu durum, sahip çıkma ve mirası koruma duygu ve bilincinin gelişmesinde, öncelikle doğal ve kültürel değerlerin çok iyi tanınması gerektiğini göstermektedir.
7. Öğrenciler milli bir sembol olan kâğıt paraların üzerindeki resimlere kendilerinin ve birbirlerinin dikkat etmiş olmasına ve paralarda bu kadar fazla coğrafi unsurun yer almasına hayret etmişler, bundan sonra resimlere dikkat edeceklerini belirtip, farkındalıklarına katkı sağlandığı için teşekkür etmişlerdir.

7. ÖNERİLER

1. Temel eğitimden başlanarak, kâğıt paraların sadece maddi değeri değil manevi değeri de kavratılmalı; bir bağımsızlık sembolü olduğu vurgulanmalı, üzerindeki portre ve resimler tanıtılmalıdır.
2. Kâğıt paraların arka yüzünde yer alan ve ülke tarihine bilimsel, sanatsal, siyasi, edebi veya felsefi açıdan katkılarda bulunmuş değerli kişilerin portrelerinin yanında adları ve yaşadığı yıllar yazıldığı gibi, yine arka yüzde verilen resimlerin yanına da tanıtıcı kısa bilgilerin yazılması aydınlatıcı olacaktır.

3. Kâğıt paralar üzerine basılan resimler, daha ilgi çekici ya da hafif kabartma şeklinde basıldığı takdirde; insanları ona bakmaya teşvik edebilir ve görme engelli vatandaşların parayı tanınmasında kolaylık sağlayabilir.
4. Somut ve somut olmayan değerlerimizi gezi-gözlem, drama, uzman kişileri ziyaret etme ya da sınıfta ağırlama gibi etkinlikler yoluyla, her yaş grubu öğrencilerde miras kavramının anlamı ve önemi üzerine farkındalık yaratılması ve koruma bilincinin geliştirilmesine katkı sağlanabilir.
5. Karabük Üniversitesi'nin bulunduğu yakın çevrede UNESCO Dünya Miras Listesi'nde bulunan Safranbolu şehrinin varlığının ve öğrenciler tarafından zaman zaman ziyaret edilmesinin, öğrenci görüşlerine olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Koruma altına alınan varlıklarımızın sayısının artması, bilinçlenmeyi de arttıracaktır.

KAYNAKÇA

- ARIKAN, İrfan ve DOĞAN, Yasin (2013). "İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin kültürel mirasla ilgili başarı düzeyleri ve tutumlarının bazı değişkenlerce incelenmesi (Adıyaman örneği)", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 15, ss. 29-68.
- AVCI, Merve ve MEMİŞOĞLU, Hatice (2016). "Kültürel miras eğitimine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri", *İlköğretim Online*, Cilt: 15, Sayı: 1, ss. 104-124.
- AYGÜN, H. Melih (2011). "Kültürel mirası korumada katılımcılık", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 35, ss. 191-213.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, KILIÇ ÇAKMAK, Ebru, AKGÜN, Ö. Erkan, KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- COHEN, Deborah J. & CRABTREE, Benjamin F. (2006). *Qualitative Research Guidelines Project*, New Jersey: Robert Wood Johnson Foundation.
- DÖNMEZ, Cengiz ve YEŞİLBURSA, Cemil C. (2014). "The effect of cultural heritage education on students' attitudes toward tangible heritage", *İlköğretim Online*, Cilt: 13, Sayı: 2, ss. 425-442.
- DSİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. <http://www.dsi.gov.tr/projeler/deriner-baraj%C4%B1> Erişim tarihi: 13.05.2016
- ERDAL, Gültekin (2011). "Tasarım unsuru olarak banknot", *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 145-153.
- ERKAL, Hasan (2010). *UNESCO Yaşayan İnsan Hazineleli Ulusal Sistemleri'nin, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşatılmasına ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasına Etkisi Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Anabilim Dalı.
- GÜLERSOY, A. Ekber (2013). "Doğal mirasın korunması açısından Sosyal Bilgiler (ortaokul) ve Coğrafya (orta ve yükseköğretim) müfredat programlarının değerlendirilmesi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sosyal Bilgiler Öğretimi Özel Sayısı*, Yıl: 6, Sayı: 14, ss. 315-354.
- İBRET, B. Ünal ve AYDINÖZÜ, Duran (2011). "İlköğretim II. kademe öğrencilerinin "Dünya" kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt: 19, No: 1, ss. 85-102.
- KAYA, İlhan (2014). *Nitel Araştırma Yöntemleri (Onuncu Bölüm, 267-301)*. (Coğrafya Araştırma Yöntemleri içinde Editörler: Yılmaz Arı, İlhan Kaya). Balıkesir: Coğrafyacılar Derneği.
- KIZILÇAOĞLU, Alaattin (2014). "Afrika ülkelerinin kâğıt paralarındaki coğrafi unsurlar", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 29, ss. 1-33.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2010). *Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MILES, Matthew B., & HUBERMAN, A. Michael (1994). *Qualitative Data Analysis (2nd ed.)*, Thousand Oaks, CA: SAGE.
- PEŞKEN, Ali (2004). "Türk Lirası banknotlarının görseelliği üzerine", *Asal Sayı*, Sayı: 5.
- SABAN, A. (2009). "Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*", Cilt: 7, Sayı: 2, ss. 281-326.
- SELANİK AY, Tuğba ve KURTDEDE FİDAN, Nuray (2013). "Öğretmen adaylarının "kültürel miras" kavramına ilişkin metaforları", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: 8/12, ss. 1135-1152.
- SİDEKLİ, Sabri ve KARACA, Levent (2013). "Sosyal Bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen aday görüşleri", *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, Sayı: 5, ss. 20-38.
- ŞİMSEK, Gökçe ve ELİTOK KESİCİ, Ayşe (2012). "Heritage education for primary school children through drama: The case of Aydın, Turkey", *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Volume: 46, pp. 3817-3824.
- ŞİMŞEK, Hüseyin (2009). "Eğitim tarihi araştırmalarında yöntem sorunu", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 42, Sayı: 1, ss. 33-51.
- STRAUSS, Anselm & CORBİN, Juliet (1998). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique (2nd Edn)*, Newbury Park London Thorpe: Sage.
- TDK (Türk Dil Kurumu online güncel sözlük) web sayfası. Erişim tarihi: 03.05.2016
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5728645e11f480.75961093
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI. *Cumhuriyet Dönemi Banknotları*. Erişim tarihi: 03.05.2016
<http://sanalmuze.tcmb.gov.tr/sanalmuze/tr/koleksiyon/g/1/Cumhuriyet+Donemi+Banknotlari>
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI BÜLTENİ (Eylül 2013). Sayı: 31.
- ULUSOY, Kadir (2009). "Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi", *Akademik Bakış Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı: 18, ss. 1-26.
- UNESCO (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage Adopted by the General Conference at its Seventeenth Session*, Paris, 16 November 1972, English text.
- WALIA, Richa (2015). *A Saga of Qualitative Research*, Sociology and Criminology-Open Access, Volume: 3, Issue: 2, doi:10.4172/2375-4435.1000124
<http://www.esciencecentral.org/journals/a-saga-of-qualitative-research-pdf> Erişim tarihi: 07.05.2016
- YAZICI, Ozgur (2014). "Perceptions of cultural and natural heritage among Geography students", *Anthropologist*, Volume: 18, Issue: 2, pp. 549-558.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (4. Baskı)*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.